

Benedek Szabolcs

Lyuksógorok

KÖNYVKRITIKA - LXIV. évfolyam, 34. szám, 2020. augusztus 19.

A+ Nagyítás

A- Kicsinyítés

Nyomtatható

Cikk küldése

Ajánlom

Fehér Béla: *Banánliget*. Kortárs Kiadó, Budapest, 2020, 218 oldal, 3500 Ft

A rendszerváltás kudarcát sokan, sok helyütt fölemlítették már, mégis, amikor a *Banánliget* elolvasása után az embernek az az érzése támad, hogy ez a regény ugyanezt a tanulságot hordozza magában, egyben szöveget üthet a fejünkbe az a gondolat is, miszerint a tapasztalatok levonásának és meghaladásának egyik lehetséges útja lehet az a dacosan ironikus megközelítés, amellyel Fehér Béla új könyve operál. A groteszk és a szatíra persze eleve nem áll távol az ő írói alkatától és eszközrendszerétől, sőt egyik meghatározó pillére, ezzel együtt a mostani abszurd attól válik különösen élessé és hatásossá, hogy az elmúlt harminc évre visszatekintve magától értetődőnek tűnhet, hogy a
írtak megtörténhetnek, megtörténtek.

Magas labda azzal kezdeni, hogy hat évvel ezelőtt egy, a VS elnevezésű, egy ideje már nem frissülő portálon megjelent interjúban Fehér Béla azt a kijelentést tette, hogy úgymond „kiszáll az irodalomból”. A hírt azért is vehették át mások, mert az interjú címében az áll, hogy *Felhagy az írással az egyik legismertebb magyar író*. A szövegből aztán kiderül, hogy nem teljesen erről van szó: Fehér Béla mesél irodalmi terveiről (kispróza- és esszéket, gasztronómiai művek, ezek meg is jelentek), azt azonban leszögezi, hogy nem ír több regényt. Éspedig summásan azért nem, mert elege lett a rendszerváltás kudarcára visszavezethető skatulyázásokból és szembenállásokból.

A recenzió adta terjedelem nem teszi lehetővé, hogy Fehér Béla kijelentésének okaival itt és most egyetértsünk, netán megpróbáljuk cáfolni, ez nem is lehet most se célunk, se feladatunk. Amiért mégis érdemes szóba hozni az interjút, az az, hogy ez a hat évvel később megjelent regény a fentiek tükrében esetleg részben keserűségből, avagy dacból, netán a kettő elegyéből születhetett. (Valamint természetesen abból a készletéből, amelyet többé-kevésbé minden író ismer, és sokakat készített arra, hogy revideálják a visszavonulásról szóló, elkeseredettség szülte elhatározásukat.)

A rendszerváltás kudarcát sokan, sok helyütt fölemlítették már, mégis, amikor a *Banánliget* elolvasása után az embernek az az érzése támad, hogy ez a regény ugyanezt a tanulságot hordozza magában, egyben szöveget üthet a fejünkbe az a gondolat is, miszerint a tapasztalatok levonásának és meghaladásának egyik lehetséges útja az a dacosan ironikus megközelítés, amellyel Fehér Béla új könyve operál. A groteszk és a szatíra persze eleve nem áll távol az ő írói alkatától és eszköztárától, sőt egyik meghatározó pillére, ezzel együtt a mostani abszurd attól válik különösen élessé és hatásossá, hogy az elmúlt harminc évre visszatekintve magától értetődőnek tűnhet, hogy a regényben leírtak megtörténhetnek, megtörténtek.

Az alapszituáció szerint két operatív beosztottat, Piricske Tamást és Téli Pált 1988. február 16-án azzal a feladattal telepítik a Drót utca 52. szám alatti, Banánliget fedőnevű konspirációs lakásba, hogy megfigyeljék a szemben lakó Heller Albertet, akit nem sokkal korábban tetten értek, amikor összemázolt egy Lenin-szobrot. A két ügynök tehát beköltözik, és egy fotótávcső segítségével folyamatosan szemmel tartják a szemközti épületet, írják a jelentéseket, teszik, amit az előírtak szerint tenniük kell – a háttérben pedig lezajlik a rendszerváltás, róluk viszont elfeledkeznek. A regény azt beszéli el, miként telnek Piricske és Téli napjai ebben a másfél szobás lakásban, éveken, sőt évtizedeken keresztül, miközben világuk annyira beszűkül, hogy kizárólag az általuk közvetlenül megtapasztalható mikrokörnyezetet képesek befogadni és reagálni rá. Közben összeismerkednek a környékbeliekkel (vannak, akik be is költöznek hozzájuk), ám hiába zajlanak bizonyos események, a két ügynök ezek lényegéből keveset érzékel – a napok monotóniája éppúgy a bennük lévő állandóságot jelzi, mint az, hogy Piricske folyamatosan lyuksógornak nevezi Télit.

Fehér Béla úgymond visszatérő regényének legnagyobb tanulsága talán az, hogy az átlagember számára mindegy, hogy 1989-et, 1998-at vagy 2003-at írunk: az élet a Drót utcában olyan, akár a színdarab, amelyben cserélődnek a szereplők, ám a díszlet tragikomikusan szürke marad, és az első felvonás soha nem ér véget. Telitalálat, hogy a *Banánliget*ben az idő cseppfolyós, nincs jelentősége a linearitásnak, az amúgy is megfoghatatlan történet pedig fölcserélhető, ide-oda tologatható jelenetekre törik szét. És miközben egy másik szálon azt nézzük, hogyan próbál egy rendezőnő filmet készíteni a konspirációban felejtett ügynökökről, különösen nyomasztó lesz az a gondolat, miszerint a fontos és sorsokat eldöntő történések bennünket élesen kikerülve zajlanak, és nekünk nem marad más, mint kukkolni egymás életét.